

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิด บทบาท และปัญหาในการพัฒนาของผู้นำชนบทอีสาน นี้มุ่งชี้ให้เห็นศักยภาพของสตรีที่ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชน ตลอดจนปัจจัยต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดและกลยุทธ์ในการดำเนินการพัฒนาชนบทของผู้นำสตรีเหล่านี้ โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้นำสตรีซึ่งเป็นผู้นำทางการ ทั้งที่เป็นกำนันและผู้นำหมู่บ้านสตรีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนทั้งสิ้น 29 ราย และกำนันและผู้นำหมู่บ้านชาย จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในทุกสังคมจะมีการจัดระเบียบภายในสังคม เพื่อให้ส่วนต่างๆของสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ และได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆเพื่อความอยู่รอดและการคงอยู่ของสังคม ทุกสังคมจะมีโครงสร้างทางสังคม (Social structure) ที่ค้ำจุนให้สังคมคงอยู่ได้ เปรียบเสมือนโครงสร้างของบ้านหรืออาคารต่างๆที่ช่วยทำให้บ้านหรืออาคารคงรูปร่างอยู่ได้ โครงสร้างทางสังคมจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางสังคม หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มต่างๆในสังคม ซึ่งได้รับการจัดระเบียบไว้อย่างเป็นระบบ ความสัมพันธ์นี้จะนำไปสู่การกำหนดสิทธิและความรับผิดชอบที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน (เขาวลัณฑ์ อภิชาติवलลภ, 2534: 9) ดังนั้นภายในสังคมจะต้องมีการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมวลสมาชิกที่เป็นแบบแผน ซึ่งสมาชิกในสังคมจะต้องยึดถือรูปแบบของความสัมพันธ์นั้นเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรม และการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันนั้นสามารถคาดหมายรูปแบบของการแสดงพฤติกรรมของกันและกันได้ในการมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคม ได้แก่ สถานภาพและบทบาท ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดลักษณะความสัมพันธ์และความรับผิดชอบที่มวลสมาชิกในสังคมพึงมีต่อกัน สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่สมาชิกแต่ละคนครองอยู่ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม เช่น พ่อ แม่ ครู ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น การที่บุคคลมีสถานภาพอย่างใดในสังคม ผู้ที่ครองสถานภาพนั้นจะถูกคาดหวังจากสังคมที่จะแสดงพฤติกรรม มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่สังคมกำหนดสำหรับผู้ครองตำแหน่งนั้นๆ และในขณะที่เดียวกันบุคคลในสังคมก็จะถูกคาดหวังเช่นเดียวกัน ให้ปฏิบัติตนต่อผู้ครองตำแหน่งนั้นๆ อย่างเหมาะสมด้วย ในการดำเนินชีวิตในสังคม บุคคลอาจได้สถานภาพทางสังคมที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น การเป็นผู้ชาย ผู้หญิง เจ้าฟ้า หม่อมราชวงศ์ เป็นต้น และบุคคลยังสามารถได้สถานภาพทางสังคมโดยความสามารถของตนเอง ซึ่งอาจเป็นสถานภาพที่เลื่อนสูงขึ้นหรือลดต่ำลงกว่าเดิมก็ได้ สุดแต่ความสามารถของบุคคลเป็นหลัก ดังนั้นสถานภาพที่ได้มาโดยการเกิดจึงมักเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามเงื่อนไขของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ และในสภาพความเป็นจริงบุคคลอาจมีสถานภาพหลายสถานภาพในขณะเดียวกัน

บทบาทเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพโดยตรง เพราะบทบาท คือ หน้าที่ซึ่งผูกติดอยู่กับแต่ละสถานภาพที่บุคคลครองอยู่ ดังนั้นเมื่อบุคคลมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม เขาจะต้องทำหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้สำหรับสถานภาพนั้นๆ เช่น พ่อแม่ต้องมีหน้าที่เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตร ครูต้องทำหน้าที่ให้ความรู้ อบรมกริยามารยาทให้กับนักเรียน เป็นต้น หากบุคคลผู้ครองสถานภาพปฏิเสธหรือไม่ได้ทำหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคม เขาจะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อสังคม ดังได้กล่าวแล้วว่า บุคคลอาจครองสถานภาพหลายสถานภาพในขณะเดียวกัน จึงทำให้บุคคลต้องทำหน้าที่หลายอย่างที่ผูกติดมากับแต่ละสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่ การที่บุคคลต้องทำหน้าที่หลายอย่างต่างหาก อาจทำให้บุคคลต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) เมื่อบทบาทเหล่านั้นมีความไม่สอดคล้องต้องกัน ทำให้บุคคลไม่อาจทำหน้าที่ตามความคาดหวังได้อย่างเต็มที่ เช่น เมื่อสตรีได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันสตรีอาจถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ของแม่บ้านในฐานะที่เป็นมารยาด้วย ดังนั้นถ้าสตรีใช้เวลาไปกับการทำหน้าที่นอกบ้านเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน

บ้าน อาจมีเวลาดูแลครอบครัวน้อยลง ซึ่งอาจทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่พอใจ และสร้างความอึดอัดใจแก่สตรีผู้ที่ต้องทำหน้าที่ที่ไม่สอดคล้องกันนี้ได้

นอกจากหน้าที่ที่ผูกติดมากับสถานภาพแล้ว สถานภาพแต่ละสถานภาพยังมีความแตกต่างกันในด้านของอำนาจ เกียรติคุณ ชื่อเสียง สิทธิพิเศษ ขึ้นอยู่กับว่าสถานภาพนั้นถูกจัดอยู่ในช่วงชั้นใดของสังคม นั้นหมายความว่า สถานภาพแต่ละสถานภาพถูกจัดไว้ในลำดับชั้นที่ต่างกัน สถานภาพที่อยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่าย่อมมีอำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และสิทธิพิเศษ มากกว่าสถานภาพที่อยู่ในชั้นที่ต่ำกว่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (Social stratification) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มมีความแตกต่างกันในด้านของอำนาจ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือสิทธิพิเศษ เกณฑ์ทางสังคมที่ใช้ในการจัดลำดับช่วงชั้น อาจได้แก่ พื้นฐานทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และความสำคัญของสถานภาพนั้นที่มีต่อการคงอยู่ของสังคม

การที่บุคคลจะสามารถครองสถานภาพทางสังคมที่มีความแตกต่างกันนี้ได้ อาจกระทำได้โดยการใช้ความสามารถของแต่ละบุคคล หรือดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บุคคลบางคนก็สามารถได้สถานภาพมาโดยการเกิดได้เช่นกัน ในสังคมที่เป็นสังคมเปิด (Open Society) จะให้ความสำคัญต่อความสามารถของบุคคลเป็นอย่างมาก ดังนั้นการที่จะได้สถานภาพใดหรือมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลเป็นเกณฑ์ โดยสังคมจะเป็นตัวกำหนดเงื่อนไข และให้โอกาสแก่บุคคลในการใช้ความสามารถของตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลื่อนสถานภาพของบุคคล

นักทฤษฎีในสำนักที่นิยมแนวคิดของเวเบอร์อธิบายว่า การที่สถานภาพในสังคมเกิดความแตกต่างในด้านของอำนาจ เป็นผลมาจากการกระจายอำนาจทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียมกัน (McNall and McNall, 1983) การที่บุคคลเข้าครองสถานภาพต่างกักัน ย่อมทำให้อำนาจที่แต่ละบุคคลได้รับมีความแตกต่างกันไปด้วย ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลในสังคมมีอำนาจขึ้นมามีหลายอย่างด้วยกัน คือ ประการแรก ความรู้ เป็นฐานอำนาจที่สำคัญ บุคคลสามารถเปลี่ยนสถานภาพของตนเองให้สูงขึ้นก็โดยอาศัยความรู้ที่อาจจะมากกว่าคนอื่นเป็นฐานในการเลื่อนฐานะทางสังคม เช่น คนที่บวชเรียนมานาน มักเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน และอาจได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้นำ ประการที่สอง ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นฐานอำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง การที่บุคคลเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ

ทำให้กลายเป็นที่พึ่งของคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และยังอาจใช้ฐานะทางเศรษฐกิจนี้ไปสู่การมีอำนาจได้ จะเห็นได้จากบุคคลที่ร่ำรวยมักได้รับเลือกตั้งให้เข้ามามีส่วนในการใช้อำนาจของสังคมมากขึ้น ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ประการที่สาม **อำนาจตามหน้าที่** เป็นแหล่งที่มาของอำนาจอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง สังคมอาจมีกฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติกำหนดไว้ให้บุคคลนั้นสามารถใช้อำนาจที่ผูกติดอยู่กับสถานภาพนั้นได้ กฎหมายหรือธรรมเนียมปฏิบัติจึงเป็นแหล่งของอำนาจและกรอบของการใช้อำนาจสำหรับบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ และประการสุดท้าย ได้แก่ **คุณลักษณะหรือบุคลิกภาพส่วนบุคคล** ที่ทำให้บุคคลอื่นยอมรับหรือเป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลที่เข้ามามีความสัมพันธ์ด้วย บุคคลในลักษณะนี้อาจจะไม่ได้มีอำนาจตามตัวบทกฎหมาย แต่เป็นการมีอำนาจในทางปฏิบัติ ทำให้บุคคลมีความกว้างขวาง สามารถพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ได้มาก จึงนับได้ว่าบุคคลที่มีอำนาจในลักษณะนี้เป็นผู้มีบารมีเป็นฐาน ที่ทำให้เขาขึ้นมาดำรงฐานะเป็นผู้นำของบุคคลอื่นๆ ได้

นักทฤษฎีในกลุ่มทฤษฎีบุคคลและสถานการณ์ (Personal Situation Theories) อธิบายว่า การที่บุคคลจะได้เป็นผู้นำนั้น ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลและสถานการณ์ร่วมกัน ผลักดันให้บุคคลเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำ นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ชี้ให้เห็นว่า การเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ บุคลิกลักษณะของผู้นำ ธรรมชาติของกลุ่มและบุคคลในกลุ่ม และเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นแก่กลุ่มและบุคคลในกลุ่ม (เนาวรัตน์ วิไลชนม์, 2530: 50) ดังนั้นการพิจารณาการเลื่อนฐานะทางสังคมของบุคคลจนมาเป็นผู้นำได้นั้น ไม่อาจมองที่ปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวได้ แต่อาจต้องพิจารณาหลายปัจจัยประกอบกัน ในการพัฒนาชนบทนั้นผู้นำมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อระดมความคิด ทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในงานพัฒนาชุมชน เพราะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ที่กว้างขวาง มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนมีโอกาสที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่และบุคคลภายนอกชุมชนมากกว่าชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นตัวเชื่อมที่ค้ำระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนา ซึ่งถือว่าเป็นตัวที่สนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) คือ เป็นผู้รับรู้และเข้าใจปัญหาความต้องการของชาวบ้าน และแจ้ง

ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ และในขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่นยังเป็นผู้นำความคิดและวิธีการในการแก้ปัญหาต่างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือจากนักวิชาการไปสู่ชาวบ้าน (จิตจานงค์ กิติกัรติ และ ชัยวัฒน์ สิทธิภราดร, 2532: 109)

โดยปกติแล้วการทำงานพัฒนาของผู้นำท้องถิ่น มักขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางแนวความคิดของผู้นำในการพัฒนาชนบท ซึ่งอาจมีความหลากหลายในจุดเน้นของการพัฒนา อย่างไรก็ตามก็ตามแนวคิดในการพัฒนาชนบท ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาชนบทในระดับชุมชนได้ดังนี้

1. การพัฒนาชนบทที่เน้นการพัฒนาการเกษตร ทั้งนี้เพราะว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่คือ การผลิตทางการเกษตร และประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นการพัฒนาการเกษตรจึงทำให้เกษตรกรในชนบทมีรายได้และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาการเกษตรยังส่งผลต่อความเจริญเติบโตของการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและบริการด้วย ทั้งนี้เพราะภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งอาหาร วัตถุดิบ แรงงาน และทุน ที่จะสนับสนุนการผลิตในทั้ง 2 ภาคนี้ และยังเป็นตลาดรองรับสินค้าและบริการของภาคอุตสาหกรรมและบริการด้วย

2. การพัฒนาชนบทที่เน้นการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชนบทตามแนวทางนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีบทบาทที่สำคัญในการทำงานพัฒนา โดยประสานกับผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เป็นเสมือนหน่วยนำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะร่วมมือกับผู้นำชุมชนเพื่อให้เกิดการรวมพลังความคิดและการดำเนินงานในการกำหนดปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเน้นหนักการใช้ทรัพยากรของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง โดยรัฐเป็นฝ่ายให้การสนับสนุนในด้านการเงินและความรู้ทางวิชาการตามความจำเป็น

3. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน ได้แก่ การดำเนินงานปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทในหลายด้านพร้อมกันไป การดำเนินงานพัฒนาดังกล่าวนี้นี้จะต้องทำภายใต้ขอบข่ายการบริหารงานที่มีการจัดโครงสร้าง และกระบวนการทำงานที่เป็นระบบระเบียบที่จะเชื่อมโยงให้หน่วยงานต่างๆที่ทำงานพัฒนาในแต่ละด้านได้มาทำงานอย่างประสานสอดคล้องกัน ดังนั้นรัฐต้องจัดระบบการบริหารงานให้เกิดการประสานงานกันอย่างดีในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าถึงบริการและปัจจัยการผลิตที่รัฐจัดให้ นอกจากนี้ยังต้องเน้นการวางแผนที่ครอบคลุมกิจกรรมการพัฒนาหลายด้าน การผสมผสานกิจกรรมการ

พัฒนาให้สอดคล้องกัน และที่สำคัญคือ การกระจายอำนาจไปสู่ระดับท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างทันที่ (ดิเรก ฤกษ์ห่วย, 2527)

ดังได้กล่าวแล้วว่า แนวคิดในการพัฒนาเป็นกรอบในการดำเนินงานพัฒนาของผู้นำชุมชน แต่การที่จะให้การพัฒนา ไม่ว่าจะในแนวทางใด สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการคิดและการดำเนินงานพัฒนา เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้รู้ดีที่สุดว่าตนเองมีปัญหาอะไร และแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความเป็นไปได้เป็นอย่างไร ดังนั้นการให้ผู้อื่นมาคิดแทนชาวบ้าน อาจทำให้การดำเนินงานพัฒนาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้ อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดและการทำงานพัฒนาของชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับแบบของผู้นำชุมชนเช่นกันว่า ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลประเภทใด ให้โอกาสหรือไม่ให้โอกาสชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วม โดยปกติผู้นำอาจแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ (รัศมี ภิบาลแทน, 2523: 50)

(1) ผู้นำที่ถืออำนาจเป็นใหญ่ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้นำประเภทนี้มักชอบสั่งการให้คนอื่นปฏิบัติตาม ถ้ามีการโต้แย้งก็จะไม่ฟังพอใจ

(2) ผู้นำที่เป็นนักประชาธิปไตย เป็นผู้นำที่มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น จึงเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย และปรึกษาหารือกัน ก่อนที่จะมีการตัดสินใจร่วมกัน แม้ว่าผู้นำประเภทนี้จะให้เสรีภาพแก่สมาชิกค่อนข้างมาก แต่จะคอยกระตุ้นให้สมาชิกคำนึงถึงกฎเกณฑ์ของกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการกระทำด้วย

(3) ผู้นำแบบเสรีนิยม ผู้นำประเภทนี้จะให้อิสระในการทำงานแก่สมาชิกอย่างมาก จนควบคุมอะไรไม่ได้ ทำให้การทำงานขาดการประสานงาน ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้นำเองไม่มีความเข้มแข็ง ไม่กล้าตัดสินใจ มักจะแยกตัวจากสมาชิก จะเข้าร่วมทำงานกับสมาชิกเมื่อสมาชิกเรียกหา ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างหละหลวม ขาดระเบียบและผู้รับผิดชอบ

การสำรวจเบื้องต้น

จากการสำรวจข้อมูลเอกสารทะเบียนรายชื่อของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้รวบรวมไว้เมื่อปี พ.ศ. 2530 ปรากฏว่ามีรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เป็นสตรีอยู่ในเขตจังหวัดต่างๆของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 104 ราย แยกเป็นกำนันสตรี 11 ราย ผู้ใหญ่บ้านสตรี 93 ราย (ดูรายละเอียดในตารางที่ 1) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่เป้าหมายที่มีรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านปรากฏอยู่ทุกจังหวัด และได้ใช้แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานทั้งในด้านส่วนตัว เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบการสัมภาษณ์ประชากรเป้าหมายกลุ่มดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้น และวางแผนงานในการเลือกกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
บุรีรัมย์	เมือง	ปราสาท	9	-	จรัส ยวงรัมย์
	ลำปลายมาศ	เมืองแพก	4	-	มะลิ ปานเกิด
	กระสัง	ลำควน	13	-	เมิน นะเรืองรัมย์
	นาโพธิ์	นาโพธิ์	1	-	ประคอง กาสะฐิติ
	ปะคำ	ปะคำ	-	มณฑา เจนเอ็กกร	-
สุรินทร์	เมือง	สลัดไค	10	-	บังอร พวงเพชร
	เมือง	สลัดไค	12	-	ระเบียบ จับใจเหมาะ
	กาบเชิง	โคกกลาง	3	-	ราตรี บัญญัติ
	ปราสาท	ห้วยแอบ	24	-	บัวทอง ศรีธำรา
	ท่าตูม	โพนครก	13	-	ทวี วงศ์वाल
	ท่าตูม	หนองเมธี	1	-	มิ่งขวัญ วงศ์ธรรม

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
	รัตนบุรี	เบิด	6	-	ทองม้วน มีศรี
	รัตนบุรี	รัตนบุรี	-	อัญชลี อิมอรุณรักษ์	-
	ศีขรภูมิ	จารพัต	3	-	บริดฎา บุญชัย
	ศีขรภูมิ	กุดหวาย	11	-	คำทอง พวงบุญ
มหาสารคาม	บรบือ	วังไชย	8	-	บุญจันทร์ สิมหล้า
	วาปีปทุม	โพธิ์ชัย	1	-	แวน ศรีสุนทร
	พยัคฆภูมิพิสัย	บางสีสุราช	1	-	เกศเมือง พวงศรีกุล
	โกสุมพิสัย	เขว้าไร่	9	-	ปุ่น จันศิลา
	เขียงยืน	หนองซอน	11	-	ละมัย กิณี
	กันทรวิชัย	คันธา- ราษฎร์	19	-	ทองปอน อัฐรัตน์
	กันทรวิชัย	ท่าขอน- ยาง	11	-	สมบูรณ์ จันทรเปลง
มุกดาหาร	ห้วยใหญ่	บ่อขาม	10	-	มะลิวัน ว่องไว
	ห้วยใหญ่	บางทราย- น้อย	9	-	บุญล้อม เมตุลา
	คำชะอี	โพนงาม	-	วงศ์ทอง นามบุตร	-
ขอนแก่น	ชุมแพ	นาหนอง- ทุ่ม	10	ศรีนวล ศรีตรัย	-
	น้ำพอง	น้ำพอง	10	-	นวล บุษราคัม
	น้ำพอง	หนองกุง	-	สุธิดา ณ เมืองสอง	-
	เวียงใหญ่	โนนทอง	10	-	มนตรี มากมี

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
ยโสธร	เลิงนกทา	หนองแสง	12	-	จันทร์แพง ไชยแสน
	มหาชนะชัย	ม่วง	10	-	สมศรี คำเหลา
	คำเขื่อนแก้ว	ทุ่งมน	6	-	เกิ่ง สิงห์ครุฑ
	คำเขื่อนแก้ว	ลุมพุก	-	มะลิ ศิริมณี	-
	ค้อวัง	ค้อวัง	11	-	พรธัญญา จักรวรรดพร
ร้อยเอ็ด	เมือง	เหนือ- เมือง	18	-	ทองพันธ์ สาลีเสาร์
	เมือง	โพนรัง	13	-	สุภาภรณ์ สายเบาะ
	โพนทอง	แวง	4	-	ราไพ โศดาพล
	พนมไพร	น่านวล	9	-	หนูทรัพย์ ศรีนวล
	ธวัชบุรี	บ้านเชียง	17	-	บุญเที่ยง ศิริไพ
	หนองพอก	รอบเมือง	9	-	เวียงชัย สุทธิประภา
	สุวรรณภูมิ	เปลือย	3	-	บัวพันธ์ แพงทิพย์
	พนมรัตน์	คอกกล้า	4	-	บัวทอง บุญวิเศษ
	พนมรัตน์	โนนสวรรค์	9	-	วันทา ช่างวงศ์
	เสลภูมิ	กลาง	8	-	จำลอง ศรีศาลา
ชัยภูมิ	บ้านเขว้า	บ้านเขว้า	4	-	กมลดา ถนนมชัย
	จตุรัส	หนองบัว- โคก	9	-	วิลาวัลย์ ไกรเจริญ
	หนองบัวแดง	หนองบัว- แดง	4	-	เหรียญชัย รองศักดิ์
	ภูเขียว	ผักปัง	5	-	สำราญ โคตรบ้านแซ้

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
นครพนม	เมือง	นาราช-ควาย	1	-	ทองสำ นนทะวงษา
		ศรีสงคราม	1	-	ละเอียด ศรีสมัคร
		นาแก	1	-	บรรยาย อัจรินทร์
		นาแก	2	-	รสแก้ว พ่อตาแสง
	หนองคาย	เมือง	10	-	มุกดา ทองจันทร์
		เซกา	2	-	นิยม คำอุเทน
		เซกา	-	มะลิเชียร เพ็งวงษ์	-
		บึงกาฬ	11	-	นิลวรรณ ลำพอง
	บึงกาฬ	หนองเซิง	1	-	อัมพร ไชยโกศ
		สังคม	1	-	นุชอาภรณ์ ทองปฐมวงศ์
		พรเจริญ	11	-	บุญเรือน พลศรีลา
		บึงโขลง	7	-	คำ ราศรี
เลย	บึงโขลง	หมากแข้ง	-	-	-
		ท่าดอกคำ	-	-	ลัดดาวัลย์ ดวงมะขู่ง
		เมือง	4	-	สังัด พิศอาส
		วังสะพุง	2	-	สุขกี อินเจริญ
	ศรีสะเกษ	เชียงคาน	6	-	คำเพื่อน บุตรวิไล
		เมือง	1	-	เหรียญ แก้วเชียงทอง
		เมือง	6	-	สุภาภรณ์ ทองเฟื่อง
		น้ำเกลี้ยง	3	-	พรหม บัสดาร

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
สกลนคร	เมือง	ม่วงลาย	12	-	กองศรี วรราช
	อากาศ-	อากาศ	17	-	ดวงจันทร์ พงษ์ศิริจันทร์
	อำนวย				
	วาริชภูมิ	ปลาไหล	1	-	รัชนี้ อัครราช
	อุบลราช-	พิบูลมังสา-	4	-	บุสดี ศรีคราม
	ธานี	หาร			
	พิบูลมังสา-	คอนซัด	5	-	อดุลณี เคนหารมย์
นครราชสีมา	หาร				
	ตระการ-	คอนสาย	9	-	มณฑา ปาสำบุตร
	พืชผล				
	พนา	จานลาน	-	แพ่งศรี มหา	-
	อำนาจอเจริญ	โนนหนาม-	-	รัตนา สาระคุณ	-
		แห่ง			
	เมือง	จอหอ	13	-	คำบัน ดอกพุด
สุรินทร์	ศรีณรงค์	จระเข้หิน	11	-	บุญเรือน คงน่วม
	ศรีณรงค์	บ้านใหม่	2	-	ฉลวย ยามกระโทก
	ศรีณรงค์	ศรีณรงค์	-	หวล บำรุงกลาง	-
	ปักธงชัย	จัว	3	-	สมเชื้อ วัชรพงษ์เทวัญ
	ปักธงชัย	วังน้ำเขียว	3	-	น้อย ปลั่งกลาง
	ปักธงชัย	อุดมทรัพย์	11	-	นิตดา ทองคลี
	ห้วยแถลง	ห้วยแถลง	18	-	ชื่น ทองวิเศษ
	ห้วยแถลง	หินลาด	8	-	สุภาพ ประสาน
	สูงเนิน	สูงเนิน	10	-	สระ พงษ์ไทยแท้

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	ชื่อกำนัน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
นครราชสีมา	สูงเนิน	เสมา	10	-	คำปน บอมขุนทด
	สีคิ้ว	สีคิ้ว	6	-	สุวรรณา แซ่จ้อหอ
	ปากช่อง	ปากช่อง	3	-	บานเย็น หงษ์ยะปานันท์
	คง	เมืองคง	1	ประกายฝน เนาวรังษี	-
	คง	คูขาด	11	-	ไพบร่ง อินทร์นอก
	คง	เทพาลัย	8	-	น้อย หมอยา
	เมือง	หนองบัว	9	-	สุภาพ วงศ์ใหญ่
	เมือง	บ้านตา	4	-	สถิตย์ พร้อมเกรียง
	เมือง	กุดสระ	7	-	อรุณ คุตตะวาปี
	เมือง	บ้านจัน	2	-	สมใจ จันทระเกษม
อุดรธานี	หนองบัวลำภู	ลำภู	4	-	ไกรสี สมุทรโคตา
	หนองบัวลำภู	กุดรี	1	-	ทองสำ ศรีหาโง่น
	หนองหาน	โพนงาม	15	-	ศิริพร ศรีนุกูล
	หนองหาน	หนองเม็ก	10	-	คำพงษ์ รักษาเมือง
	หนองหาน	สะแบง	4	-	เกษร วิเศษทอง
	เพ็ญ	ส้มเส้า	1	-	วันเพ็ญ สัตตยาภรณ์
	บ้านดุง	บ้านดุง	8	-	สำรอง ศรีเกียรติ
	ศรีบุญเรือง	เมืองใหม่	17	-	สมทบ โพธิ์คลัง
	สุวรรณคูหา	นาสี	6	-	โจมน เรืองแสง
จำนวนรวม			104 ราย	11	93

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของประชากรที่ศึกษา (ดูรายละเอียดตารางข้อมูลในภาคผนวกที่ 1)

กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีซึ่งเป็นประชากรที่ศึกษาในโครงการวิจัยเรื่องนี้ ส่วนมาก (53.00%) มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี (ตารางที่ 1) และเป็นผู้ที่มีครอบครัวแล้ว (96.40%) มีเพียงส่วนน้อย (3.60%) ที่เป็นโสด (ตารางที่ 2) สำหรับคนที่ไม่มีครอบครัวส่วนใหญ่ (80.70%) มีบุตร 1-5 คน มีเพียง .30% เท่านั้นที่ไม่มีบุตร การมีบุตรนี้อาจมีอิทธิพลต่อการทำงานในหน้าที่ของผู้นำชุมชนได้ เพราะถ้ามีบุตรมากและยังอยู่ในวัยที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ อาจทำให้ผู้นำสตรีมีเวลาสำหรับการพัฒนาน้อยลง

การที่สตรีมีบุคคลในเครือญาติเคยเป็นผู้นำ ซึ่งอาจเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน อาจเป็นฐานที่ดีที่จะช่วยสนับสนุนให้สตรีเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำของชุมชนได้ เพราะคนในตระกูลที่เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านได้สร้างผลงานและบารมีไว้จนสามารถสร้างศรัทธาให้กับชาวบ้านได้ จากการศึกษาพบว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่ (57.80%) มีบุคคลในตระกูลที่เคยดำรงตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน (ตารางที่ 4) นอกจากนี้ยังพบว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่เคยดำรงตำแหน่งต่างๆในหมู่บ้านมาก่อนที่จะได้รับเลือกตั้ง เช่น เป็นกรรมการหมู่บ้าน พสส./อสม. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น บางคนมีตำแหน่งมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง มีเพียง 13.20% เท่านั้นที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งอะไรมาก่อนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน (ตารางที่ 5) ในช่วงที่ยังไม่ได้เข้าดำรงตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรีส่วนใหญ่ (71.00%) ได้มีส่วนร่วมในงานกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน รองลงมาคือ กิจกรรมงานบุญ (14.40%) (ตารางที่ 6)

สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้สตรีตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อเข้าดำรงตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ความสนใจส่วนตัวของสตรีเอง ประกอบกับตนเองก็เคยมีประสบการณ์การทำงานพัฒนาหมู่บ้าน หรือเคยดำรงตำแหน่งต่างๆในหมู่บ้านมาก่อน (68.60%) ทำให้เกิดความสนใจที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง (ตารางที่ 7) เมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งแล้วสตรีส่วนหนึ่ง (37.30%) หาเสียงเอง บางส่วนได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายในการหาเสียง ซึ่งอาจเป็นญาติ กลุ่มต่างๆที่สนับสนุน (ตารางที่ 8)

แนวคิดในการพัฒนาชุมชนที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านสตรียึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา ส่วนมากจะเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ยัง

ต้องให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย (ตารางที่ 9) ในการดำเนินการพัฒนากำนันและผู้นำบ้านสตรีได้เน้นในด้านการพัฒนาการเกษตร และการพัฒนาองค์กรของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญของการพัฒนาชนบท นอกจากนี้กำนันและผู้นำบ้านสตรีบางส่วน (37.50%) ใช้กลยุทธ์การพัฒนาหลายอย่างประกอบกัน ซึ่งอาจเน้นทั้งการเกษตร สาธารณสุข การศึกษา (ตารางที่ 10) ส่วนวิธีการทำงานที่กำนันและผู้นำบ้านสตรีส่วนใหญ่ (53.20%) ใช้มีหลายวิธีประกอบกัน คือ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ให้ชาวบ้านช่วยตัวเอง การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่น (ตารางที่ 11)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลเบื้องต้นที่เก็บรวบรวมจากประชากรเป้าหมายที่เป็นกำนันและผู้นำบ้านสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 89 ราย มาเพื่อใช้แจกแจงและกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างต่อไป อนึ่งในระหว่างการสำรวจพื้นที่เป้าหมาย คณะผู้วิจัยพบว่ามีความคลาดเคลื่อนบางประการของข้อมูลที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้รายงานไว้ กล่าวคือ รายชื่อกำนันและผู้นำบ้านสตรีบางราย แท้จริงแล้วพบว่าเป็นกำนันหรือผู้นำบ้านผู้ชาย บางรายก็เพิ่งพ้นจากตำแหน่งผู้นำไปก่อนหน้าที่คณะผู้วิจัยจะสำรวจข้อมูล นอกจากนี้ยังพบว่ามียุหนึ่งรายที่เพิ่งเสียชีวิตลงเนื่องจากประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ บางรายเพิ่งได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำบ้านเพียงไม่กี่วันก่อนหน้าที่คณะผู้วิจัยจะไปสำรวจข้อมูล นอกจากนี้ก็มีสาเหตุเนื่องจากคุณสมบัติไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่คณะผู้วิจัยกำหนด คือ ต้องมีประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งผู้นำมาแล้วไม่น้อยกว่า 1-2 ปี ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวคิดและกลยุทธ์ที่บุคคลนั้นใช้ในการทำงานพัฒนาชนบท ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เดิมมีจำนวน 104 ราย เปลี่ยนแปลงไป เหลือเพียง 89 ราย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำมาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกระจายกลุ่มตัวอย่างไปตามพื้นที่จังหวัดต่างๆ (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2)

1. กลุ่มตัวอย่างกำนันและผู้นำบ้านสตรี

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับการเลือกกำนันสตรีจำนวน 11 ราย ส่วนผู้นำบ้านสตรีก็ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ตามจำนวนสัดส่วน (Quota Sampling) ของผู้ใหญบ้านสตรีในแต่ละจังหวัดละ 1 คน สำหรับในจังหวัดที่มีผู้ใหญบ้านสตรีมากกว่า 10 คน ก็จะเพิ่มจำนวนให้อีกจังหวัดละ 1 คน จากนั้นก็ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้ผู้ใหญบ้านสตรีจำนวน 18 ราย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีจำนวนทั้งสิ้น 29 ราย เป็นภานันสตรี 11 ราย ผู้ใหญบ้านสตรี 18 ราย

2. กลุ่มตัวอย่างภานันและผู้ใหญบ้านผู้ชาย

เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้เลือกกลุ่มตัวอย่างภานันและผู้ใหญบ้านผู้ชายขึ้นมาใช้ประกอบการศึกษากลุ่มตัวอย่างภานันและผู้ใหญบ้านสตรี จำนวนทั้งสิ้น 10 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เลือกพื้นที่เป้าหมาย 10 จังหวัด หลังจากนั้นก็เลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจังหวัดดังกล่าวจนได้ภานันหรือผู้ใหญบ้านผู้ชายจำนวน 10 รายตามที่ต้องการ แบ่งเป็นภานันผู้ชาย 3 คน ผู้ใหญบ้านผู้ชาย 7 คน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ใช้วิธีเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างภานันและผู้ใหญบ้านสตรี ทั้งนี้เพื่อให้ประเด็นต่างๆของข้อมูลที่ได้มีลักษณะที่สามารถเทียบเคียง และรายงานผลในเวลาเดียวกันได้นั่นเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มุ่งจะชี้ให้เห็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผลักดันให้สตรีก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน อันเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาขึ้น โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ จากนั้นก็ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้แล้ว โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างละเอียดลึกซึ้ง (In-depth Interview) การสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด (อาทิเช่น การขอเข้าร่วมฟังการประชุมสภาตำบล การร่วมประชุมชาวบ้านในหมู่บ้าน การทำบุญประจำปีของชาวบ้าน) ตลอดจนการอ้างอิงข้อมูลเอกสารที่จำเป็นอื่นๆ สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะทำงานร่วมกันเป็นทีมทุกครั้ง กล่าวคือ จะจัดเตรียมแผนที่และเส้นทางที่ใช้ในการเดินทาง รวมทั้ง

กำหนดระยะเวลาที่คาดว่าจะใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย หลังจากได้
ดำเนินงานไปตามแผนที่ได้วางไว้ หากพบว่ามีปัญหาข้อขัดข้องเกิดขึ้น (อาทิเช่น กลุ่มตัว
อย่างบางรายไม่สามารถอยู่รอพบคณะผู้วิจัยตามเวลาที่ได้นัดหมายไว้ การเก็บข้อมูลจากตัว
อย่างบางรายต้องใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้ในแผนงาน เป็นต้น) ก็จะร่วมประชุมทีมงาน
เพื่อปรับเปลี่ยนแผนที่จะดำเนินงานต่อไป ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยมีความคล่องตัว
และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ในหลายกรณี หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัว
อย่างมาพอสมควรแล้ว ก็จะช่วยกันตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น หากพบว่ายังมี
ประเด็นใดที่ยังบกพร่องหรือข้อมูลที่ได้ไม่ชัดเจนพอ ก็จะรีบย้อนกลับไปตรวจสอบข้อมูลภาค
สนามกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้งหนึ่ง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นก็นำข้อมูล
ที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการวิจัยต่อไป

สำหรับกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดเป็นประเด็นปัญหาในการศึกษากลุ่มตัวอย่างครั้ง
นี้ มีประเด็นสำคัญดังนี้คือ

(1) ข้อมูลภูมิหลังของผู้นำสตรี : ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษ เครือ
ญาติ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการทำงานในฐานะผู้นำ สถานภาพครอบครัว การศึกษา การ
ร่วมกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้นำสตรี : ความสนใจทั้ง
ก่อน-หลังจากเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำชุมชน ประสบการณ์ในการทำงานของชุมชน เหตุปัจจัยที่นำ
ไปสู่การตัดสินใจเข้ามาทำงานตำแหน่งผู้นำชุมชน กลุ่มสนับสนุน วิธีการทำงานที่เลือกใช้ใน
การแข่งขันกับคู่แข่ง เป็นต้น

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาบทบาทของผู้นำสตรี*

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการพัฒนาบทบาทของผู้นำสตรี*

(5) ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานพัฒนาบทบาทของผู้นำสตรี*

(* ขึ้นอยู่กับพื้นฐานข้อมูลในข้อ (1) และ (2) ของผู้นำสตรีแต่ละคนหลังจากที่เข้าสู่
ตำแหน่งการเป็นผู้นำชุมชนแล้ว)

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง มาทำการแจกแจงและแยกประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง แล้วดำเนินการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบและแนวความคิดต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ได้ตั้งไว้ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามที่ว่าด้วย "แนวคิด บทบาท และปัญหา ในการพัฒนาชนบทของผู้นำสตรีชนบทอีสาน" จากนั้นจึงจัดทำรายงานเป็นรูปเล่มเพื่อพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนกำนันและผู้ใหญ่บ้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในแต่ละจังหวัด

จังหวัด	เพศหญิง		เพศชาย		รวม
	กำนัน	ผู้ใหญ่บ้าน	กำนัน	ผู้ใหญ่บ้าน	
กาฬสินธุ์	1	-	-	-	1
บุรีรัมย์	1	1	-	-	2
สุรินทร์	1	1	1	1	4
มหาสารคาม	-	1	-	-	1
มุกดาหาร	1	1	-	-	2
ขอนแก่น	2	1	-	1	4
ยโสธร	1	1	1	-	3
ร้อยเอ็ด	-	3	-	1	4
ชัยภูมิ	-	1	-	1	2
นครพนม	-	1	-	-	1
หนองคาย	1	1	-	-	2
เลย	-	1	-	-	1
ศรีสะเกษ	-	1	-	-	1
สกลนคร	-	1	1	-	2
อุบลราชธานี	2	1	-	1	4
นครราชสีมา	1	1	-	1	3
อุดรธานี	-	1	-	1	2
จำนวนรวม	11	18	3	7	39